

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם גברת אסתר ראב
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 1-1-400

1	א' בר־אדון :	אסתר ראב, 1 בינואר 1975. כן דברי, אני שומע.
2	א' ראב :	[לא נשמע 18: 00] האח שאני מכירה הוא גדול מִמֶּנִּי.
3	א' בר־אדון :	בת כמה את?
4	א' ראב :	מה?
5	א' בר־אדון :	בת כמה את? [00: 31] הדבר בוודאי לא סוד [לא נשמע 33: 00] שזה כתוב. בת
6		כמה את?
7	א' ראב :	אה הגיל?
8	א' בר־אדון :	כן.
9	א' ראב :	אני לא מסתירה שום דבר, אני בת שבעים וחמש ו... קצת. אבל אני לא מרגישה
10		כל כך את זה.
11	א' בר־אדון :	[לא נשמע 52: 00].
12	א' ראב :	לא, אז זהו [לא נשמע 54: 00] מרגישים [לא נשמע 58: 00] אני [לא נשמע 03: 01]
13		אני לא [לא נשמע 04: 01] אבל דברים, אני אוהבת קצת סדר, בעצם אני יכולה
14		רק לספר לך דברים סובייקטיביים מאוד.
15	א' בר־אדון :	בדיוק את זאת...
16	א' ראב :	רק סובייקטיביים [01: 19] משום שאני חשבתי הרבה פעמים לכתוב על הדבר
17		הזה, אני ראיתי, [01: 25] ולא רק ראיתי – עליי עבר כל ה...תחיית השפה, אבל
18		יש, איש מדע כמוד, אז אני ברצון מוותרת על הכתר כמו שאמרת, אין לי כתרים
19		[01: 39] נאני אדם פשוט מאוד. יש, אתה רוצה שאני אחזיק את זה? אני לא
20		ידעתי שאתה בא להקליט. יש דברים שאני לא אעז לעשות, למשל לכתוב
21		מחקר, אני לא יכולה לכתוב מחקר, אני יכולה לכתוב רשמים, אני יכולה לכתוב
22		קוריוזים כאלה שהם התרשמו אצלי, שאמרת לי לך עוד בשיחה הטלפונית, יש לי
23		[02: 12] "צִמּוּקִים" [צִמּוּקִים] כי באמת, אני כבר, כולם מכירים את זה, כי ב־
24		במסיבות של סופרים או, קיבלתי כמה פרסים, אז צריך לדבר, על מה אני
25		מדברת? על השפה ראשית כול, כי זה בשבילי עצמי זה איזה מן תופעה של נס,
26		אתה יודע מה זה נס? ממש נס. נס שנמשך במשך כל ימי חיי, אבל נס בכל זאת,
27		הוא לא חדל מלהיות נס. למדתי אל־יִבִּיִּית אצל מלמד בפתח תְּקוּוּה. ופֶתַח
28		תְּקוּוּה הייתה קטנה מאוד, ודלה ועצובה. ואל־יִבִּיִּית התמזג עם זה וה־ גם
29		המלמד עם זה, היה איזה, היה איזה דבר עצוב, לא יודעת, אני זוכרת דבר עצוב.

והסוף היה שאמרתי בבית אני לא רוצה, אני לא רוצה ללכת שם, לא רוצה	30
ללמוד שם. אז לקח אחי הבכור וקנה לי קרטון גדול, שם היה אלפא־בייט וגם	31
תפילות אחדות של בוקר ושל ערב והראה לי את האותיות, ואחרי חודשיים	32
הלכתי לספרייה ולקחתי, לא היה גן ילדים, לא היה.	33
א' בר־אדון : לא?	34
לא, לא היו גננות. דיברו יידיש. בכל המושבה דיברו יידיש, ולהפך, הייתה שנאה	35
לעברית, אפילו מן האיכרים ומבני האיכרים, אתה יודע כיצד, והייתה השפעה	36
ערבית גדולה.	37
א' בר־אדון : כן.	38
א' ראב : ערבית גדולה, אחיד?	39
א' בר־אדון : כן, כן.	40
א' ראב : זו השפעה הייתה, הם היו אנשי תרבות יותר מאיתנו. אומנם הבאנו, היו	41
גימנזיסטים והיו סטודנטים והיו בני ישיבות, אנשי תורה, הביאו תורה הרבה,	42
ליטא הביאה, הליטאים, אבל זה.. זה לא היה באוויר, באוויר לא היה שום דבר.	43
רק מנהגי היהודים באופן אדוק כמו בעיירה הקטנה. נפה היה עם פיטורסקי,	44
אתה יודע מה זה פיטורסקי? אתה לא יודע מה זה?	45
א' בר־אדון : לא.	46
א' ראב : ציורי מאוד [04: 28] מלא יופי, לבוש, זמרה, אני דווקא לא אוהבת את הזמרה,	47
אבל אז זה היה קוריוז, מה לעבור מהסולם המז'ורי, האירופי, לעבור למינורי	48
הזה והסלסול הזה, זה היה, אבל זה חוויה, נאני שרתי שירים ערבים.	49
א' בר־אדון : באמת?	50
א' ראב : כן, אני יודעת אותם עד היום, פעם מתוך צחוק אני לפעמים גם [04: 58] כן שרה.	51
א' בר־אדון : אז באמת [לא נשמע 00: 05].	52
א' ראב : =אז כן. אבל, לא, אין לי קול כבר, אני, אין לי כבר קול. אבל כלפי, אני רוצה	53
קצת לצייר לך את האטמוספירה בכדי שתדע בְּמה זה התחילו הדברים. במה	54
התחילו, תרשום לך, פה?	55
א' בר־אדון : בסדר, אני רושם שאלות.	56
א' ראב : טוב.	57
א' בר־אדון : אין, אין לי בעיות יש לי [לא נשמע 05: 23].	58
א' ראב : =אתה, למה אתה לא שואל אותי?	59
א' בר־אדון : [מדברים ביחד 05: 24].	60
א' ראב : בלי שאלות.	61
א' בר־אדון : [לא נשמע 05: 25] קודם כל אני נותן לאנשים [לא נשמע 05: 28] ויש להם [לא	62
נשמע 05: 29] הם שומעים.	63
א' ראב : כן.	64
א' בר־אדון : ואינני מפסיק אותם. אחר כך אני מציג שאלות.	65
א' ראב : אני מבינה אני מבינה [05: 35], אני, זה יותר הגיוני.	66

[מדברים ביחד 05: 36].	א' בר־אדון :	67
כן, זה יותר...	א' ראב :	68
[לא נשמע 05: 38].	א' בר־אדון :	69
אני מבינה את זה. אני צריכה לומר לך...	א' ראב :	70
[לא נשמע 05: 41].	א' בר־אדון :	71
כן, שהרבה מראיינים אני מפטרת ככה, פוטרת ככה [לא נשמע 05: 47] "אל תשאלו, אני אספר לכם". ובכן זו הייתה האטמוספירה ושנאו את העברית, אמרו עברית כְּבִרִית, אתה יודע מה זה זה כְּבִרִית בערבית?	א' ראב :	72
לא יודע [לא נשמע 06: 01].	א' בר־אדון :	73
גופרית. עברית כְּבִרִית, ככה קראו, גם בני האיכרים ואפילו העולים החדשים, חלק מהם. והם באו וגם דיברו בניב ה' האשכנזי. דיברו קצת עברית, עברית של מאפּו. אתה יודע מה זה הייתה עברית של מאפּו? של "אהבת ציון", אתה מכיר את הספר הזה?	א' ראב :	74
דיברו ממש? או קצת? [06: 25].	א' בר־אדון :	75
כן, בְּמִלִּצוֹת. ואיך כתבו, העיתונים היו מלאים, אתה לא התעניינת? יש עכשיו פולקלור רב על ה- [06: 34] על זה יש, יש איזה נוסטלגיה ל' של לזמנים ההם וחזרו, והתחילו להחיות את העיתונים למשל של התקופה ההיא, איך מודיעים מודעות כתובות בְּמִלִּצָה, עצומה.	א' ראב :	76
את מתכוונת לדברים של מוציאים [לא נשמע 06: 53].	א' בר־אדון :	77
= של...	א' ראב :	78
= כמו שוורץ? [06: 54].	א' בר־אדון :	79
כן, כן, הוא יודע הרבה מאוד.	א' ראב :	80
אני מכיר.	א' בר־אדון :	81
הוא יודע הרבה.	א' ראב :	82
כן, אני מכיר את המקור עצמו. זה...	א' בר־אדון :	83
היית בארץ אז? היית בארץ? איפה נולדת, כאן?	א' ראב :	84
אני הגעתי כילד קטן [07: 10].	א' בר־אדון :	85
= קטן, ילד, כן.	א' ראב :	86
ילד קטן, כן [07: 12].	א' בר־אדון :	87
כן. ירושלים.	א' ראב :	88
בעצם [לא נשמע 07: 15].	א' בר־אדון :	89
אני לא אראיין אותך.	א' ראב :	90
כילד נדדתי על פני כל הארץ ונגיע [07: 24] גם לעניין הזה של המאספים האלה, שהזכרת.	א' בר־אדון :	91
כן.	א' ראב :	92
כמו שוורץ וכו' [07: 31].	א' בר־אדון :	93
כן, כן.	א' ראב :	94

104	א' בר־אדון :	[לא נשמע 32 :07] וכו'.
105	א' ראב :	כן.
106	א' בר־אדון :	עוד נגיע לזאת, בקשר לגליל <כשאדבר איתך > [לא נשמע 37 :07].
107	א' ראב :	הם גם מזייפים הרבה לפעמים [לא נשמע 39 :07].
108	א' בר־אדון :	[לא נשמע 40 :07].
109	א' ראב :	ביחס אליי היה דבר שלא היה לי נעים, עם זה, עם זה שלמה שוורץ
110		[07: 46] שוֹרֶץ?.
111	א' בר־אדון :	כן.
112	א' ראב :	הוא לקח את תמונת המשפחה, ואני שם ילדה קטנה, ואיך התיישבו בפתח
113		תקווה, התיישבו. אבי ישב על גל של הבאר הראשונה שחפר אותו [08: 06] אותו
114		הוא ושלושת חבריו חפרו את הבאר הראשונה והיו נוסעים לקחת לחם בלִּפּוֹ.
115	א' בר־אדון :	כן.
116	א' ראב :	והוא מספר איך התיישב החקלאי יהודה ראב בפתח תְּקוּוּהָ. הוא הוא באפו
117		חפר את האדמה הזאת. היה חקלאי מלידה, עוד מחוץ לארץ. אני מוכרחה תמיד
118		להעלות את אבי, כי אני בת אבי, נורא בת אבי.
119	א' בר־אדון :	אני מאוד מעוניין לשמוע על...
120	א' ראב :	אני, אני עוד לא כתבתי עליו כמו שצריך. אפשר לכתוב ספר על האיש הזה. לא
121		מפני שהוא אבי. היה [08: 53] אדם.
122	א' בר־אדון :	= [לא נשמע 53 :08].
123	א' ראב :	מה?
124	א' בר־אדון :	הוא ראוי לעשות ספר [08: 56].
125	א' ראב :	הוא היה אדם מופנם, בתכלית, גִּדְל בִּין גֹּיִים, בִּין גֹּיִים אצילים בתוך חווה,
126		וקיבל חינוך של בן ברון. ברון אחד שהשתתף במרד של ההונגרים, אתה יודע
127		עם קוֹשֵׁט [09: 17].
128	א' בר־אדון :	כן, כן.
129	א' ראב :	ההונגרים התמרדו נגד אוסטרייה.
130	א' בר־אדון :	כן.
131	א' ראב :	והאיש הזה הוגלה לאמריקה, הברון הזה, והשאיר את חוותו בידי יהודי, יהודי
132		אחד ששמו היה שטרן, חווה גדולה מאוד. כשחזר, היהודי הזה היה חבר שלו,
133		של הברון, והחזיר לו את החווה, אבל הוא לא, הוא לא נָשַׁל אותו מן החווה,
134		ואבי נשלח שם, שם כשוליה, ללמוד עבודת אדמה. כי הסבא רצה לעלות לארץ
135		ישראל, אז שלחו אותו לחווה הזאת. הברון הזה היה ערירי, לא אישה, לא
136		ילדים, והנער הזה, אני מתארת לי אותו נער, היה מלא חן, חי מאוד, לא יפה,
137		לא גבוה מאוד, אבל איתן [10: 12], עם שכל ישר מאוד, לא יהודי. אני בטוחה
138		שיש בנו דם אה... , אני עם האלה, בולטים, קוראים אותי "לה דם ריס" בִּפְרִיז,
139		שחושבים שאני סלבית. איזה דבר סלבי, לא רק סלבי. והאיש הזה שהוא היה
140		מורד, ונציונליסט כזה, הכניס את הרעיון של לאומיות, [10: 42] לאו לא, לא

דווקא לאומיות אחת של מה זה לאום לתוך הילד הזה, הילד כשהוא בא לשם,	141
הוא היה בן תשע, בן עשר, תינוק, אימו מתה והאב התחתן עם אישה, הייתה	142
לו אם חורגת וחילקו את הבנים ככה ל' ככה, משפחה כזאת. הוא לימד, הברון	143
הזה, לימד אותו גרמנית והכניס אותו לקלסיקונים [11: 13] גתה,	144
ושילר ו... מקטנותו, ולימד אותו סייף, אתה יודע מה זה? והסייף הזה, בא לאבי	145
כמו משמיים. בסייף הוא כאן לא השתמש, אבל הוא השתמש בשני נְבוּטִים,	146
בכל יד נבוט נגד ההתנפלויות, פְּמוֹבֵן שגם קיבל מכות. הייתה לו [לא נשמע	147
11: 38] שם זה צלקת, מהקודקוד עד המצח. משם לא צמחו שערות כך היו לו	148
הרבה שערות, היה לוקח את האצבע שלי ומעביר על הצלקת הזאת, והיא הייתה	149
חלקה כי שם לא היו שערות. זהו, זה היה תשתית של החינוך שלו. וְכִשְׁהוּא בֵּא	150
לפֶתַח תְּקוּוֹה, הוא היה בן שְׁמוֹנֵה־עֶשְׂרֵה, תשע־עשרה. צעיר, רָחֵב כְּתֵפַיִם,	151
עיניים ירוקות חדות, חדות מאוד, אני ירשתי את זה אבל הן, הן אינן כבר, ו... השכלה ואיזה מן תרבות מושרשת משונה כזאת, שהייתה זרה, אין דבר [12: 34]	152 153
אל תקום, שהייתה זרה מאוד בפֶתַח תְּקוּוֹה, עד שהחליטו. והוא היה מְסוֹרְתִי	154
בכל זאת, היה הולך לבית הכנסת, מתפלל כל יום, היה מְסוֹרְתִי.	155
א' בר־אדון: אבל הוא לא קיבל חינוך דתי ממש.	156
א' ראב: לא, אבל...	157
א' בר־אדון: [לא נשמע 12: 50] <בבית הסבא>.	158
א' ראב: = אבל הסבא היה דתי והוא עמד על זה, והיה לו אח צעיר שנשאר בבית, האח	159
הצעיר נשאר בבית וגם זה השפיע, שיעשו אותו ליהודי, הוא בא ממש גוי מן	160
החוה הזאת, חזר גוי, גוי, עם תרבות ועם מנהגים ועם התנהגות של, וכך הוא	161
נכנס לירושלים ראשית כול, ואחר כך לפֶתַח תְּקוּוֹה. עם הרבה אנשים ליטאים,	162
מן העיירה שהביאו תרבות ידועה, יהודית מאוד, עם גֶנוּן של יהדות סימפתית,	163
אתה יודע, עם חן, חן כזה. ליטאים יש להם חן. כמו התימנים, יש בהם איזה	164
דבר שתימני כזה, שחור, הם רבים מהם הם ברונטים. והקהל הזה קרא אותו	165
"יהודה גוי". שמו היה יהודה, תראה את ה' את שתי המילים האלה המתנגשות,	166
יהודה גוי.	167
א' בר־אדון: גוי.	168
א' ראב: בעיניהם הוא היה גוי. לא דְיִ..., הוא הלך לבית הכנסת והכול, אבל השכל	169
הישר, בלי חוכמות, שום עורמה, שום, והוא חלם על כל מיני דברים בשביל	170
המושבה, <<אֵיִן קוֹנְסוּמֵרִיִן>> [14: 15], וזה היה "המשביר" לעתיד, מה	171
שעשו אחר כך הפועלים, שהחנוונים לא ינצלו את אנשי המושבה. שיהיה להם	172
חנות משלהם, ו... והם ישלטו על זה. היו לו עוד, למד הרבה מאוד, היו פה	173
גרמנים בארץ, מושבות גרמניות והוא התיידד איתם, הייתה משיכה, הוא היה	174
אירופי, האיש היה אירופי. לא היה שום דבר מזרחי בו עד יום מותו. אם כי	175
ידע עֶרְבִית מצוין והכול, אבל שום דבר. הבנים היו מושפעים מן ערבים, בלי	176
כל ספק, הייתה השפעה גדולה. ו... כך הוא חי, בין האיכרים. היו כאלה שהיו	177

ידידים בנפש שלו, שקסם, הוא היה קוסם. היה בו קסם רב. הוא היה בעצם	178
סופר בכוח, אני ירשתי את זה. הוא לא כתב אבל כשהוא היה מספר, היה נותן	179
גנון כזה לדברים, כל כך מיוחד, כל כך שלו, חותמת כזאת, שהלכו שָׁבִי.	180
סמינלסקי העריץ אותי, וליקנסקי הזה שיש עכשיו, מכון...	181
א' בראדון: [לא נשמע 15: 34] <מכון על שמו>.	182
א' ראב: וליקנסקי למד איכרות אצלו, למד חקלאות אצלו, שעות היה יושב [15: 40]	183
דוקטור רופין, היו לו מעריצים, דוקטור יוֹפֶה [15: 42] כל האנשי ה', ואחר כך	184
היו כל החברים שלו הטובים ביותר, היו מגִדְרָה, היו הביולוגים, הרוסים, ולא	185
הליטאים [15: 59] האיכרים הרוסים, הייתה, הם באו מפטרבורג, מאודסה, מ־	186
, לא, הם לא באו מעיירות, הם באו מערים גדולות, היה להם שליף של אנשי	187
עיר גדולה ועם תרבות והיו רופאים. כך הוא חי, והיה איכר בחסד עליון. איכר	188
שכל מה שהוא לקח בידו הצליח. והוא רצה לחדש, נסע להביא פרות מיוחדות	189
מדמשק, אז היה פה גזע ערבי שהיה נורא. הפרה הייתה שוכבת לא נותנת	190
לחלוב, בדיוק הטבע של ערבים. איזו עורמה כזאת ואיזה. ואחר כך הוא היה	191
הראשון שהכניס את האספסת, זה הוא, מן האספסת והבִּקְיָה, מצידון, הוא	192
הביא זרעים. הוא עשה הרבה מאוד בְּשֵׁדָה החקלאות והיה המדריך בראשון	193
לציון, בנס ציונה ובגִדְרָה של הביולוגים, שם התוודע אליהם והתחבר אליהם.	194
אהבו אותו מאוד. זה הוא אבי. והייתה לו בת יחידה וזאת אני. והוא אהב אותי	195
מאוד. היו שלושה בנים.	196
א' בראדון: הם היו קשישים יותר?	197
א' ראב: לא, שניים קטנים ממני, רק אחד בכור, כן. הבכור, היו צעירים ממני. אבל, הם	198
הייתה עליהם חותמת המקום לא לטובה, לא לכולם, עד הצעיר, הצעיר היה	199
אירופי, הצעיר היה בן תרבות. אלה לא רצו ללמוד, והלכו לעבוד, והיו פועלים	200
טובים ואיכרים טובים ואחי הבכור גם הצטיין, ובסוף ימיו הוא התחיל ללמוד	201
חקלאות, לא רצה ללמוד, שום דבר. הוא לא מוזיקלי, אגב, וגם כן איזה קו	202
כזה, ושונים קצת מן הניבֵו [niveau בצרפתית 'רמה תרבותית'] [18: 00] של	203
פתח תְּקוּוּהָ אִז. הייתה לנו, למשל הבית שלנו היה לו, הייתה מקהלה פרטית,	204
כולם שרו וְבְשֵׁלוּשָׁה קולות, אז לא שמעו מה זה שלושה קולות בהרמוניה, ואבי	205
היה שר אֲרִיּוֹת [18: 21] של ה' של האופרות של הימים ההם. למה אתה לא שותה	206
את התה?	207
א' בראדון: אולי תשתי?	208
א' ראב: לא, קצת אני, אני בכלל צרודה וחולה וְזָקְנָה ר...]	209
א' בראדון: אני לא רואה ככה... [18: 35].	210
א' ראב: כן, ולא, וגם לא, וגם לא. אני אומרת. הבט, מה שעבר עלינו, על גופנו פה,	211
מעמסה, מלריה 20 שנה, מלריה ודיזנטריה ו... לא כדאי לדבר על זה [18: 56].	212
טוב, אני אסיים בזה, על אבי, שהוא הלך בשביל הזהב, היה לו שביל זהב, לא	213
נוח לך?	214

א' בר־אדון :	לא, לא [לא נשמע 12: 19].	215
א' ראב :	את הבנים לא יכל, לא יכול היה לקחת אחריו, לא היה פה כלום והם לא שאבו משום דבר, אני שאבתי ממנו, אני יודעת לשיר שירים הונגריים גם כן, הייתי מוזיקלית מאוד.	216 217 218
א' בר־אדון :	[לא נשמע 28: 19].	219
א' ראב :	כן. את השירים, שירי המרד של קֹוֹשֵׁט [19: 31] אני יודעת לשיר, אתה יודע, עד היום הזה.	220 221
א' בר־אדון :	[לא נשמע 34: 19].	222
א' ראב :	אין לי כבר קול אבל היה לי קול פעם. אני קלטתי הרבה מאוד, וְבלי דיבורים, בלי כלום, היה יחס של גומלין ביני ובינו. בניגוד לאימא. אימא הייתה אישה נפלאה, אבל, מעשית מאוד ושונה, ואתה יודע כמו שקורה. אהבה גדולה הייתה ביניהם, חיים יפים, אבל זה היה אדם שונה לגמרי. והיה לה בן, בן דומה לה וְבן נפלא, יפה, הבכור, יפִּיפה, היא הייתה יפה מאוד. אני נחשבת לְלא יפה, לאבא עם האף [20: 11] הארוך, אני אמרתי לו פעם "מה אתה רוצה שאני אתחתן, מי ייקח אותי? יש לי אף כזה ואתה הורשת לי אותו". אז הוא אומר, "אבל אני הורשתי לך גם את המוח שלי". זה היה נכון.	223 224 225 226 227 228 229 230
א' בר־אדון :	זה היה [לא נשמע 22: 20].	231
א' ראב :	זה היה נכון. כן, זה, זה על אבי. מה אתה רוצה עוד לשמוע? אבל אתה לא באת לשמוע, באת לשמוע על העברית, אני צריכה לספר לך על העברית.	232 233
א' בר־אדון :	אני רוצה להבין את הרקע. אני נפגשתי למשל עם אברהם שפירא, עוד הספקתי...	234 235
א' ראב :	כן הספקת עוד לתפוס...	236
א' בר־אדון :	= [לא נשמע 44: 20] והוא סיפר לי למשל שהוא למד את העברית מן הנכדים שלו.	237 238
א' ראב :	כן!	239
א' בר־אדון :	לא מהילדים, מה...?	240
א' ראב :	נכון, נכון.	241
א' בר־אדון :	[20: 57] והתאפשר לי להקליט את הנכדים גם כן.	242
א' ראב :	כן.	243
א' בר־אדון :	את הילדים שלו...	244
א' ראב :	כן.	245
א' בר־אדון :	= <הוא לא הזדמן>, הנכדים, הנינים...	246
א' ראב :	כן, כן.	247
א' בר־אדון :	הכלות [21: 04] אבל את הבנים לא הזדמן לי להקליט...	248
א' ראב :	יותר טוב, יותר טוב, הם פחות מעניינים מאשר הנכדים.	249
א' בר־אדון :	פשוט השבט [לא נשמע 10: 21].	250
א' ראב :	כן.	251

252	א' בר־אדון :	לכן, כל מה שאת מספרת לי...
253	א' ראב :	כן.
254	א' בר־אדון :	[21: 15] משתלב. זה משתבץ במקום מסוים.
255	א' ראב :	כן.
256	א' בר־אדון :	אני רוצה שתביני – רק מי שחי במציאות הזאת, ואי אפשר לשחזר אותה
257		כמובן, רק הוא יכול להעיד עליה, ולכן את, נראה לי מיחידי הסגולה שיכולים
258		לתאר את ה'...
259	א' ראב :	כן, עכשיו...
260	א' בר־אדון :	באמת, גם הדברים על אבא, ועל הדור ההוא, הם מעניינים אותי [21: 41] מאוד.
261		המשיכי לספר כפי...
262	א' ראב :	כן.
263	א' בר־אדון :	את רואה אותם.
264	א' ראב :	אני הולכת אל העברית עכשיו. עברית פברית, אמרתי לך מה שהיה. ואחר כך
265		הייתה פשוט מלחמה גדולה, והיא יצאה מירושלים, שם היה סמינר למורים
266		שניהל אותו רייס <ראיס?> אחד, כהן.
267	א' בר־אדון :	אפרים כהן.
268	א' ראב :	אפרים כהן, כן.
269	א' בר־אדון :	אפרים כהן.
270	א' ראב :	כן, כן. והוא השליט את השפה הגרמנית ואנחנו, שהתחלנו כבר קצת לדבר
271		פֶּלְשׁוֹן מאפו, ראינו סכנה גדולה בגרמנית. וגם בידיש, היו פה פועלי ציון
272		והשפה שלהם הייתה יידיש, נירהיידן, דהנדוש, נֶרן, היו שרים, זה ההֶמְנוֹן
273		שלהם, הכול בידיש.
274	א' בר־אדון :	בטח.
275	א' ראב :	בייצין דהידי גלנד, זה כן, ציינדייהליגלנט, [22: 34] <<אובריידיש>>, רוצים
276		יידיש. אז באופן ספונטני, התאחד איזה גרעין גם מהגימנסיה [22: 43] הרצֶ'לייה
277		וגם מן המושבות, ונוסד הגדוד מְגיני השפה, גדוד מְגיני העברית. ואנחנו פשוט
278		לחמנו, אני הייתי זורקת אבנים בשמשות, שוברת שמשות, היה לנו, כן, אז זה
279		הלך עד כדי כך. שהיו אספות בידיש, אז היינו עושים מחאות, הנוער, היה נוער
280		כזה.
281	א' בר־אדון :	הראש היה עורך דין... ראש גדוד מְגיני השפה.
282	א' ראב :	אני לא זוכרת כבר [לא נשמע 17: 23], עורך דין.
283	א' בר־אדון :	[23: 19] היה עורך...
284	א' ראב :	=היו [לא נשמע 23: 23].
285	א' בר־אדון :	רצו להקליט אותו ב'...
286	א' ראב :	המחזורים הראשונים של הגימנסיה, בייחוד, של הגימנסיה העברית הרצֶ'לייה.
287		העברית באה מירושלים, נְאֵנִי אספר לך, על עצמי, איך הסתננה אליי ואיך אני
288		התחלתי לגמגם אותה ואיך אני.

א' בראדון :	[23: 47] נהדר. אני מאוד מעוניין לשמוע את הצד הזה.	289
א' ראב :	ובכן, רייש כול, התחלתי לקרוא ספרים, לפני שדיברתי עוד, קראתי ספרי ילדים	290
	ר... .	291
א' בראדון :	בעברית [24: 00] בטח.	292
א' ראב :	מה, זה היה כבר ספרים באו מוורשה, הייתה הוצאה בשביל ילדים. ואחר כך	293
	היה עיתון "עולם קטן" [24: 09] ש... לחובר ועוד ופיכמן, אני חושבת שפיכמן,	294
	[24: 14] על לחובר אני בוודאי זוכרת שהוא היה אחד המו"לים, המוציאים של	295
	ה', ושם הייתה לשון יפה, עודנה לא מדוברת, לא מדוברת עדיין, אבל יפה,	296
	מושכת, צלצל לי נפלא. וכל מילה, זה היה כמו פעמון שאני שומעת בפעם	297
	הראשונה.	298
א' בראדון :	באיזה, על איזה גיל את מדברת?	299
א' ראב :	אני מדברת על גיל של 6, 7 התחלתי לקרוא.	300
א' בראדון :	ולא למדת בבית ספר?	301
א' ראב :	רגע. היו באות גננות שהכין, שהכין, מה היה שמו, ילון, היה שם סמינר בשביל	302
	גננות, רוב, היו שלוש, ארבע גננות בכל הארץ. והיו עוזרות, והגננת שלי כביכול	303
	גננת אמרה לי, "את משירה כל כך יפה".	304
א' בראדון :	[לא נשמע 11: 25].	305
א' ראב :	במקום "את שרה כל כך יפה". בכלל נאני, אני לא ידעתי שזו שגיאה אפילו, אבל	306
	זה צרם לי כבר את האוזן.	307
א' בראדון :	מאיזה מוצא הייתה היא?	308
א' ראב :	היא הייתה בת [25: 17] שעלתה מִבְּסֻרְבֵּי, בת של, של זה, של חייט, דווקא	309
	בחורה טובה ואהבה את הילדים. אבל היא לא ידעה מעברית, "את משירה כל	310
	כך יפה". ואחר כך...	311
א' בראדון :	[לא נשמע 46: 25] גם עזרה...	312
א' ראב :	לא, לא. אחר כך היה עוד זמן קצר, עוד הברון שלח מורה שלה, שלו, צורפתייה.	313
א' בראדון :	כן.	314
א' ראב :	לפני הגן עוד. קראו לה מדמואזל..., מדמואזל..., אני כבר לא זוכרת, מדמואזל	315
	מה, והיא פטפטה צורפתית איתנו, מהר, מהר, מהר, והייתה לבושה, הייתה	316
	לבושה בהרבה הרבה תחתוניות מרשרשות [26: 27] בעמילן אתה יודע [26: 29]	317
	ופרפה [parfum, בצרפתית: בושם] הרבה פרפה [26: 30] שאני לא אהבתי, היה	318
	נודף ממנה. נבסוף השבוע היא נתנה לכל אחד אן בון פואה [point, בצרפתית:	319
	נקודה] [26: 37], a good point אתה יודע	320
א' בראדון :	כן.	321
א' ראב :	איזה קרטון קטן, כאלה ש', והייתה אחת שהייתה באה וכותבת על הלוח אל"ף-	322
	בי"ת, וגם מילים אחדות, ואני אף פעם לא הגעתי עד תי"ו, לא יכולתי, אני לא	323
	יודעת. והצורפתית הייתה זרה, והיא הייתה זרה! זה היה משהו כמו כתם אתה	324
	יודע באמצע, כמו איזה מן חתך כזה. אבל זה היה זמן קצר, היא נעלמה. נבאה,	325

בְּסֵעֶרָה, אִישָׁה אַחַת, אֹקְרָאִינִית. יַדְעָה עֵבְרִית לַהֲפִלְיָא, וְאִזּוּ כִבֵּר גַּם בָּא	326
וּלְקוֹמִיץ', לְרֹאשׁ פִּינָה, מוֹרָה מְפּוֹרְסָם שֶׁל אִזּוּ. וְהִיא בָּאָה לְמִטּוֹלָה, הַגְּבֵרֶת	327
בְּסִבִּיץ'. סִיפְרוֹ שֶׁהִיא הַתְּגֵרָשָׁה מִבְּעֵלָה וּלְקַחָה אֶת הַיְלָדִים שֶׁלָּהּ וְנָבָאָה לַפְתַּח	328
תְּקוּוֹה וְהִיא מוֹרָה. וְהִיא מוֹרָה שְׂמֵנָה, אִישָׁה שְׂמֵנָה, צֵרָה קֶצֶת, עִם מְאָה כּוֹחוֹת	329
סוֹס, אִיזָה מִיַּן דִּינְמִיקָה, אִיזָה מִיַּן מֶרֶץ כֹּזֵה. וְהִיא כִבֵּר אִזּוּ מִלְּמַדַּת אוֹתוֹנוּ	330
[28: 02] יְלִיג, יוֹ"ד לִיב גּוֹרְדוֹן, לְדַקְלָם "שְׁלוֹם לָךְ [28: 06] תִּמְתִּי עַד נֶצַח וְנִשְׁמָם	331
לְקָרֵב, כֵּן נִרְפָּא הַפְּצִיעַ", אֶתָּה יוֹדֵעַ [28: 12] בְּפִאתוֹס גְּדוֹל, וְאַנְחֵנוּ מִדְּקִלְמוֹת כְּמוֹ	332
תּוֹפִים אֲבֵל גַּם אוֹהֲבִים אֶת זֶה. אֲנִי אוֹהֲבֵת אֶת זֶה נוֹרָא. וְהִיא מְכוֹונֶת לָזֶה, גַּם	333
מִנְגִּינוֹת אֹקְרָאִינִיּוֹת, יְפוֹת לַהֲפִלְיָא, יֵשׁ לָהּ שְׂמִיעָה מְצוּיֶנֶת וְקוֹל אֲדִיר, [28: 33]	334
אִיזָה אֶלֶט כֹּזֵה, וְהִיא, אֲנַחְנוּ שְׂרוֹת, שְׂרוֹת עֵבְרִית, בְּפִעַם הָרֵאשׁוֹנָה.	335
א' בראדון : [לא נשמע 43: 28].	336
א' ראב : "שמש, אביב [28: 45] נטה ימה", "דלייה, דלייה, נתייה, אנא תיסעי, [28: 50]	337
זֶה שֶׁל מֵאֵנָה נִדְמָה לִי, "דִּלְיִיָּה דִּלְיִיָּה, נְתִיִּיָּה. בִּים סוּעֵר, פְּרוּעַ, אוֹנִיָּה נוֹדֶדֶת,	338
נוֹדֶדֶת, נוֹדֶדֶת עֲלֶיהָ נְרֵדֶת". אִינְנִי זֹכֶרֶת שֶׁל מִי זֶה, הַקּוֹל שֶׁל הַיָּמִים הַהֵם, שֶׁל	339
הַמְּשׁוֹרְרִים שֶׁל הַיָּמִים הַהֵם. "בִּלְבַב יָם סוּעֵר פְּרוּעַ" [29: 16] הִיא הִיִּתָּה שֶׁרָה אֶת	340
זֶה בְּאִיזָה מִן מֶרֶץ כֹּזֵה, אִינִי לִי קוֹל.	341
א' בראדון : נסי לשיר.	342
א' ראב : לא, אין לי קול, אני צרודה.	343
א' בראדון : [לא נשמע 24: 29] את, אל תהיי כל כך ענווה, לי זה נשמע בסדר גמור.	344
א' ראב : [שרה] בלב ים סוער פרוע, אוניה נודדת, עלה נרדת, מטה, מעלה.	345
א' בראדון : [29: 45] יוצא מהכלל, יוצא מהכלל.	346
א' ראב : איש לא זוכר את זה [29: 51] [שרה] "יהודי קטן [29: 54] אני אך מלא [29: 55]	347
עוֹז וְאִיִּל". אִיִּל. לֹא כּוֹחַ [29: 58] כֵּן אִיִּל. זֶה לְדוּגְמָה [30: 00] אֲנִי יוֹדַעַת	348
אִיזָה... שִׁירִים כְּאַלֶּה. הִיא, הַגְּבֵרֶת בְּסִבִּיץ', חִבֵּל, אֲנִי כְּתִבְתִּי מֵאֲמֵר עֲלֶיהָ, זֶה... ,	349
מֵה שֵׁם, הָאֲגוּדָה לְעֵבְרִית, אִיךְ, מֵה שֵׁם הָאֲגוּדָה הַזֹּאת, נוֹ, עֵבְרִית, הָאֲגוּדָה	350
הַכִּלְלִית שֶׁל הָעֵבְרִית בְּעוֹלָם, הָעוֹלְמִית.	351
א' בראדון : [לא נשמע 30: 30].	352
א' ראב : שכחתי את שמה.	353
א' בראדון : האיגוד העולמי.	354
א' ראב : האיגוד העולמי של העברית בעולם, כן. אז בשבילם, בשביל הירחון שלהם, נתתי	355
מֵאֲמֵר מְצוּיִן וְאֲנִי לֹא מוֹצֵאת אוֹתוֹ. אֲבֵל יֵשׁנוּ אֶת זֶה, אֲנִי אַחֲפֵשׁ אוֹתוֹ וְאֲנִי	356
אֲשַׁלַּח לָךְ אוֹתוֹ, עַל הַגְּבֵרֶת בְּסִבִּיץ', [30: 51] וּפְלוֹלוּ לַמּוֹרָה הַזֹּאת, הַמּוֹרָה	357
הָרֵאשׁוֹנָה... הִיא וּלְקוֹמִיץ' בְּרֹאשׁ פִּינָה, כֵּן. בְּפִתַּח תְּקוּוֹה הִיִּתָּה גְּבֵרֶת בְּסִבִּיץ'.	358
וְהִיא הַתְּחִילָה לַחֲנֹךְ לַמּוֹרָת מְסִבִּיב, בַּחוּרוֹת צַעִירוֹת אַחְדוֹת. בִּינִיָּהן הִיִּתָּה	359
נוֹעֲמִי גוֹלְדִשְׁטֵיין, אַחַת נַחֲמָדָה וְנִמּוֹרָה טוֹבָה. בֵּת שֶׁבַע גִּיסִין, הִיִּתָּה הַגִּנֶּנֶת	360
הָרֵאשׁוֹנָה בְּפִתַּח תְּקוּוֹה. וְגַם מִרְחוֹק, יְרוּשָׁלַיִם רְחוֹקָה מְאֹד, אֶתָּה יוֹדַעַת	361
יְרוּשָׁלַיִם הִיא רְחוֹקָה מִפְּתַח תְּקוּוֹה.	362

	א' בראדון :	[לא נשמע 37: 31].	363
	א' ראב :	מהלך רב.	364
	א' בראדון :	יומיים [31: 38].	365
	א' ראב :	מהלך רב כן, וְבאים משם הדים, הדים של עברית. עוד סיפור אחד, עוד אדם	366
		שמדבר עברית, עוד אה, עוד משורר אחד, היו באים גם, היו אז גם משוררים	367
		אחדים בארץ, אני לא אזכור את שמם. האחד מהם היה [32: 03] אימבר כמובן,	368
		שיכור גדול. והיה צועק בתוך שכרות בידיש [32: 10] <>גייט מירה	369
		קרנדה...>> זה אימא הייתה מספרת לי [32: 16] <>גייט מירה קרנדה...<<.	370
	א' בראדון :	את זוכרת אותו?	371
	א' ראב :	לא.	372
	א' בראדון :	לא.	373
	א' ראב :	לא, לא, אני לא, אז לא נולדתי עוד. אני זוכרת את שימונוביץ', ושימונוביץ' היה	374
		אומר, עומד עם חבריו, עם גורדון עם ברנר, ואחר כך היה אומר "ליל ירח יפה,	375
		בעין גנים על יד פֶּתַח תְּקוּוּהָ", והיה אומר "נו, [לא נשמע 46: 32] <>דו וייס נדב	376
		גה נון סריי מְסיר...>> הוא היה ליטאי [32: 52] <>נדב גה נון סריי מסיר...<<.	377
	א' בראדון :	[לא נשמע 54: 32].	378
	א' ראב :	זה אני זוכרת, כן, זה התהלך אז וגם [32: 59] <>נדב גה נון סריי מסיר...<< מה	379
		אני יכולה עוד לספר לך? כן, אחר כך, אחר כך מתחילה תקופה של סער וְפֶרֶץ,	380
		מצב העברית, אתה יודע, סער וְפֶרֶץ [33: 23] <>שטום ודרנג>>, אתה יודע מה	381
		זה? באים מורים, בא... כן, אנחנו לומדים עוד כל המקצועות בצורפתית, כי יש	382
		[33: 40] הַפִּיקָה שלחה מורה ספרדי, אדון חיון, היה מורה טוב, אבל לא ידע	383
		עברית, לא ידע עברית, מילה לא ידע. ולימד הכול בצורפתית. חשבון	384
		והיסטוריה, הכול בצורפתית. ואגב, בשבילי זה היה מצוין. כי ימי קטונתי	385
		נכנסה לי השפה הזאת שהיא כל כך קרובה לי כמעט כמו העברית, אתה מתאר	386
		לך את זה.	387
	א' בראדון :	כן.	388
	א' ראב :	אני מדברת בז", כשאני באה לצורפת לעיתים רחוקות, אז הם חושבים, חושבים	389
		אותי לצורפתייה. אבל, זה זָרד. פתאום העברית התגברה, העיתונים ובאה	390
		העלייה השנייה, זה מְאֹר גדול. שפוגשים אותי עכשיו אנשים, בְּפֶעַם הראשונה	391
		אז הם אומרים "את מהעלייה הראשונה"? לא, אני מהעלייה השנייה. זה היה	392
		[34: 44] זרם חזק מאוד. הרבה הִיפּוֹס גם כן, אתה יודע, הרבה מאוד.	393
	א' בראדון :	כן.	394
	א' ראב :	אבל נהדרים. ואני נמשכתי אליהם. בעודי ילדה, כי היו, היו גם בני גילי, מעטים	395
		שהיו באים לגימנסיה בתור תלמידים, אבל הרוב היו אנשים בני 30 ו... ו, וְאָנִי	396
		קיבלתי את הסוציאליזם באופן שאני יוֹסִיּוֹם רציתי להגשים אותו והגשמתו,	397
		התחלתי להגשים אותו בבית, בבית של אבא, זה היה מאוד זר.	398
	א' בראדון :	כן.	399

400	א' ראב :	כן, וזה גם היה, גם במושבה זה היה זר, לא היו בנות רבות שהלכו עם הרוסים.
401		זה נקרא [35: 31] רוסיים, קראו להם הרוסיים.
402	א' בר־אדון :	מוסקובים.
403	א' ראב :	מוסקובים. היחפים, [35: 36] <<דה בִּוּרְסָה>>. וְבֵא מוֹרָה אֶחָד, שִׁשְׁמוּ הִיָּה
404		אפרים הראובני, שמעת את השם הזה? זה של הגן התנכ"י בירושלים [35: 54]
405		שייסד. זו הייתה אישיות פדגוגית ממדרגה ראשונה. הוא גם לימד אותנו את
406		רבי יהודה הלוי, וגם לימד אותנו בוטניקה, וטבע, וכל המקצועות בעברית,
407		בעברית יפה, כבר מעשית יותר ויום־יומית יותר מאשר מאפו, כבר לא מאפו, זו
408		כבר לא גברת בסביץ', בלי פאתוס, אין פאתוס. יש מעשיות ויש חן רב ואהבה
409		לטבע. לקשר את הילדים על ידי הצמחים, על ידי הזאולוגיה, על ידי החיות,
410		תראה, הולך איתנו טיולים. זה היה מורה נפלא. עליו הוא השפיע הרבה מאוד.
411		ואחרי זה, קרה לי באופן מיוחד משהו שהפריע מאוד. עד עכשיו היה בית ספר
412		של בניים ובית ספר של בנות. תודה רבה אני באמת אקח מעט, נעשה הפסקה
413		קטנה לא? לא יודעת איך אצלכם באמריקה אבל פה טעון, טעון הרבה הרבה
414		לכלוך, הרבה לכלוך.
415	א' בר־אדון :	באמריקה יותר גרוע.
416	א' ראב :	עוד יותר גרוע. מה זה יהיה עם העולם המסומם הזה? אני מאוד מיואשת. אתה
417		יודע מה זה, לקחת כד מים ערבי מאצל המעיין בחברון, שחור, כד שחור אתה
418		יודע, עם ציורים אדומים אתה מכיר את הכדים האלה?
419	א' בר־אדון :	[38: 04] כן ודאי.
420	א' ראב :	להחזיק אותו ממרחק ידוע, לשתות, מבלי לנגוע בפיטומת, מבלי לנגוע, זה, זה
421		מן, זה חיים כאלה, זה זה מכניס חיים. אין עכשיו מים כאלה. איזה מים היו.
422		איזה אוויר היה.
423	א' בר־אדון :	לא יודע, אני זוכר גם כן [38: 31] את הדבר הזה.
424	א' ראב :	בן כמֶה עזבת את הארץ?
425	א' בר־אדון :	לא [38: 34] לא לפני כל כך הרבה זמן, רק לפני שנים ספורות, ואני נמצא כאן
426		כל זמן [38: 37].
427	א' ראב :	אתה [38: 3] נמצא כאן כל הזמן.
428	א' בר־אדון :	כן, כל שנה אני <אמצא חדר> [לא נשמע 38: 42].
429	א' ראב :	דרכי אחיך היו שונים בוודאי מאוד מדרכיך.
430	א' בר־אדון :	כן.
431	א' ראב :	הוא היה מעניין, אתה יודע, הוא היה מעניין.
432	א' בר־אדון :	כן.
433	א' ראב :	ו... אבל גם שקט מאוד אתה יודע, וצנוע, צנוע היה מהלך ב', לא היה מתבלט,
434		אם כי חיצוניותו הייתה בולטת מאוד בכל התלבושת הזאת, ונעִרות נמשכו
435		אליו. אני לא, אני רק הבטתי, אמרתי ככה כמו על קוריוז, על קוריוז. אני
436		חושבת שגם דיברתי איתו איזה פעם. כן, אני חושבת, הארץ הייתה כל כך

קטנה, והפועלים היו כולם קשורים והיה קשר >היה כשל<גדול, ועוברים את	437
הארץ בלי בתי מלון, בלי כלום, היו באים, אוכלים, שותים בכל מקום.	438
א' בר־אדון: אגב, את הזכרת את וילקומיץ'.	439
א' ראב: כן.	440
א' בר־אדון: בוודאי ידוע לך שווילקומיץ' המשיך מפעל מסוים שהתחיל בו אפשטיין בגליל.	441
א' ראב: כן.	442
א' בר־אדון: הזכרת שהוא בא לגליל, הוא גר קודם ובאמת שנתיים בערך או שלוש ברחובות.	443
א' ראב: כן.	444
א' בר־אדון: אחרי זה הוא עבר באלף שמונה מאות תשעים ושמונה לגליל העליון למטולה	445
למלא את מקומו של אפשטיין.	446
א' ראב: =כן.	447
א' בר־אדון: =שעבר משם לראש פינה העתיקה, באלף תשע מאות ושתיים כשאפשטיין עזב,	448
הוא מילא, עזב את ראש פינה ונסע לחוף לארץ, הוא מילא, כלומר וילקומיץ',	449
מילא את מקומו שם. אמרת שהוא הגיע ב־1898, אולי ב־1899 [מדברים ביחד	450
40: 28].	451
א' ראב: =אני לא יודעת שנים אבל את כל הדברים האלה ידועים לי.	452
א' בר־אדון: עכשיו, הם פיתחו שם כמה דברים, בין השאר הם טיפחו את מה שאני קורא	453
[40: 42] הניב הגלילי [40: 43] או הניב הגלילי.	454
א' ראב: [40: 44] הזבובים מסתובבים סביב השולחן.	455
א' בר־אדון: סביב [40: 46] ... בחלב הלבן.	456
א' ראב: [40: 47] בחלב הלבן.	457
א' בר־אדון: בחלב [40: 48] הלבן. כן. אז אולי תספרי לי משהו, האם את זוכרת את הדבר	458
הזה?	459
א' ראב: כן, ודאי, אנחנו היינו לועגים להם באופן נורא.	460
א' בר־אדון: כן.	461
א' ראב: וזו הייתה, זה ממש היה שני [40: 59] דיסקריפטיו שונים כמו בחוף לארץ, אחד	462
מדברים בניב זה ואחד לועג לשני, גם בצורת יש דברים כאלה.	463
א' בר־אדון: [לא נשמע 07: 41].	464
א' ראב: מה שלמרסיילים [41: 08]. אני באה למרסיי אז אני מדברת מרסיילית אבל אני	465
צוחקת נורא והם רואים שאני צוחקת, כן?	466
א' בר־אדון: נכון.	467
א' ראב: זה שונה, התחילו כל מיני ניבים, זה, היו גם, בירושלים דיברו, מי דיבר ראשון	468
עברית בארץ אתה ידוע מי? הספרדים. וּבְמִבְטָא יִפְה, וְיָחַי וְעַי, וְיָהּ, הַכּוּל,	469
הספרדים, הספרדים הייתה אליטה פעם פה, הם היו אליטה אתה יודע? ילן	470
וְמִיּוֹחֵס, אה ביניהם היה גם פינס אתה יודע, פינס, אני אתמול קראתי מכתבים	471
בספר, ספר על פתח תקווה, אתה יודע יש "תולדות פתח תקווה", עברית נפלאה,	472
נפלאה, מודרנית, עיתונאי, ממש עיתונאי של היום.	473

474	א' בר־אדון :	כן, נכון, פינס הייתה לו עברית יפה מאוד, ויש אנשים שמנסים לראות בו את
475	ה', את מחדש הלשון. אם כבר הגענו לנקודה זו, ואת חיווית דעה מסוימת לגבי	
476	חלקם של הספרדים.	
477	א' ראב :	כן, אי אפשר להפחיש את זה. זה עובדה גדולה.
478	א' בר־אדון :	[לא נשמע 30: 42] איפה...
479	א' ראב :	= אחר כך יש לי קוריוז.
480	א' בר־אדון :	[42: 34] אמרת.
481	א' ראב :	= [42: 34] שאיננו נוגע לארץ ישראל, נוגע לשפה.
482	א' בר־אדון :	אדרבא.
483	א' ראב :	יש לי בן דוד.
484	א' בר־אדון :	כן.
485	א' ראב :	והוא גם כן נקרא ראב.
486	א' בר־אדון :	כן.
487	א' ראב :	כל המשפחה נספתה.
488	א' בר־אדון :	כן.
489	א' ראב :	אנחנו מהונגריה.
490	א' בר־אדון :	כן, כן.
491	א' ראב :	הוא באחת האוניות הוא עשה רבות שם במקנות, היה ילד במקנות. ואצלם
492		בבית בשבת דיברו עברית.
493	א' בר־אדון :	כן.
494	א' ראב :	כן.
495	א' בר־אדון :	בכל שבת, בימי החול הונגריה. בשבת עברית במבטא ספרדי. איפה הם לקחו
496		את זה, איך לקחו את זה? וזה מהימן כי זה, הוא איש שלא יספר שום אה', זו
497		הייתה משפחה פטריארכלית מאוד, עם מסורת יפה, והם דיברו עברית בשבת.
498	א' בר־אדון :	כך הוא סיפר לך.
499	א' ראב :	כן, כן. וזה עובדה, לא [43: 18] רק סיפר זו עובדה. בשבת לשון הקודש, זה לא
500		הייתה עברית, זה הייתה לשון הקודש.
501	א' בר־אדון :	השאלה היא, האם זו הייתה, הדיבור הזה היה, רק גמגום כדי להימנע מלשון
502		של חול.
503	א' ראב :	= לדבר בחול.
504	א' בר־אדון :	או שהם דיברו ממש, הביעו את...
505	א' ראב :	לא, אני לא חושבת שזו הייתה עברית עשירה. זו הייתה עברית מאוד מאוד [לא
506		נשמע 50: 43] ב>>אדיקה>> אינגליש, לייק, <<באדיק>> אינגליש, בסיסית
507		כזאת, בלי כל ספק. אבל העובדה לא לדבר בשפה אחרת פְּיוּם הקדוש, בשפה
508		הקדושה לדבר.
509	א' בר־אדון :	כן, זה היה נפוץ אצל [44: 05] נְרַאִים רבים במקומות שונים.
510	א' ראב :	כן, זה לא היה רק שמה, כן.

511	א' בר־אדון :	ואני שמח לשמוע שאת יודעת...
512	א' ראב :	כן.
513	א' בר־אדון :	על מקרה...
514	א' ראב :	עובדה.
515	א' בר־אדון :	[15: 44]. אני רוצה שתביני, רגע.